

Naslov članka/Article:

Eduard Petiška, *Dedal in Ikar* – obravnava bajke v 7. razredu

Eduard Petiška: *Dedal in Ikar* [Daedalus and Icarus] – Discussion of a Myth in 7th Grade

Avtor/Author:

Katjuša Ručigaj

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Slovenščina v šoli št. 1/2017, letnik 20

ISSN 1318-864X

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2017

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/slovenscina-v-soli/>

Katjuša Ručigaj, Osnovna šola Riharda Jakopiča, Ljubljana

EDUARD PETIŠKA: *DEDAL* *IN IKAR* – OBRAVNAVA BAJKE V 7. RAZREDU

- ↳ Članek predstavlja možnost obravnave ene od starih grških bajk v širšem vsebinskem sklopu bajke, in sicer v obliki diferenciranega skupinskega dela. V takšno učno obravnavo lahko vpletemo številna znanja in veščine, ki jih učenci pridobivajo pri drugih predmetih, zato lahko predstavlja eno od možnosti za izpeljavo učne ure z medpredmetnim povezovanjem.

1 Uvod

V 7. razredu vsebinski sklop bajke obravnavamo od 5 do 7 šolskih ur. Bere-mo in poslušamo jih v okviru pouka, deloma pa jih učenci tudi samostojno prebirajo kot domače branje.

Obravnavo Starih grških bajk Eduarda Petiške učitelju slovenščine nudi ogromno možnosti za medpredmetno povezovanje, hkrati pa učitelj ob tem lahko uresniči tudi marsikateri cilj iz učnega načrta.

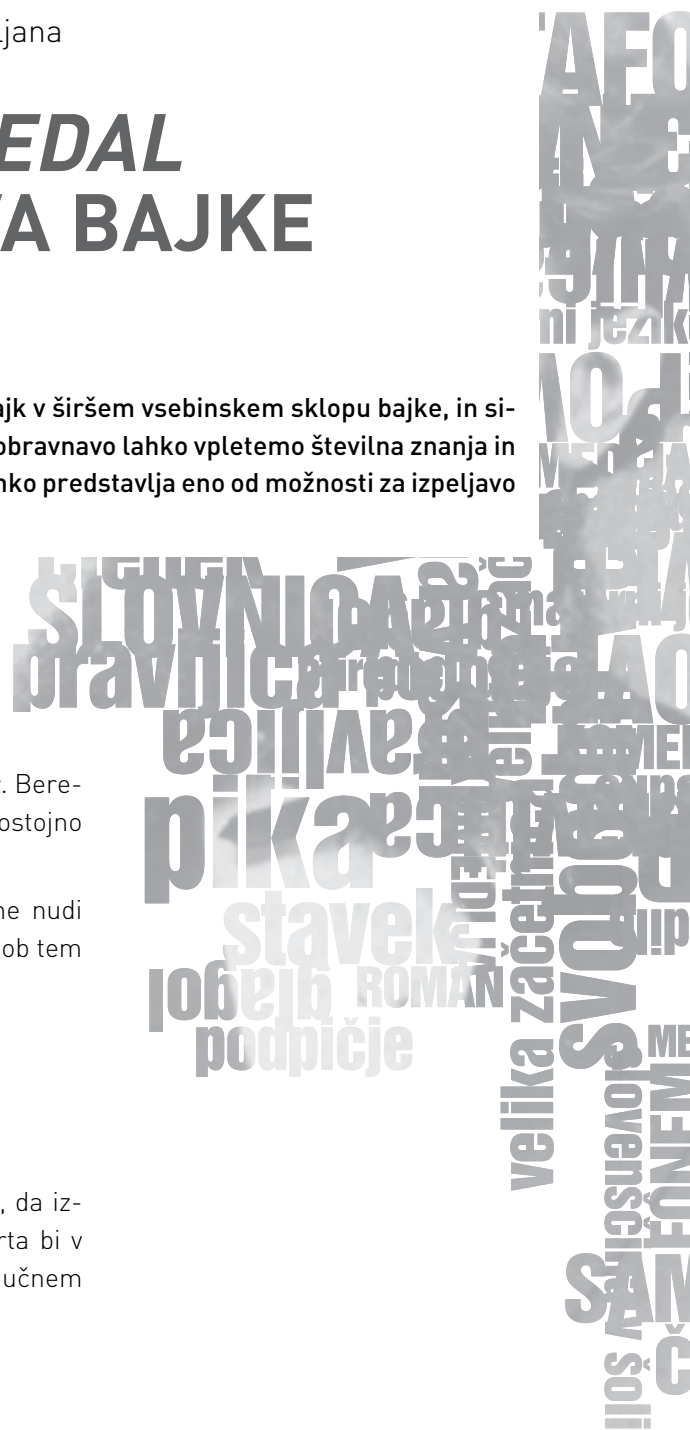
2 Doseganje ciljev, vsebin in standardov iz učnega načrta

Poleg splošnih ciljev ima učitelj ob obravnavi bajk veliko možnosti, da izbere, katere operativne cilje, vsebine in standarde iz učnega načrta bi v sklopu bajke rad uresničil. Najbolj primerni so naslednji (povzeto po učnem načrtu):

2.1 Operativni cilji

Učenci:

- samostojno berejo besedilo (razvijajo sposobnost tihega ali glasnega branja),
- razvijajo recepcijsko zmožnost, to je zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil,
- pogovarjajo se o besedilu in utemeljujejo svoje trditve,
- prepoznavajo motive za ravnanje književnih oseb (namere, misli, čustva ...),
- iščejo psihološke motive in zaznavajo etične motive za ravnanje književnih oseb,

- oblikujejo čutnodomišljijske predstave književnega prostora; ugotavljajo, v kateri dogajalni čas je postavljeno dogajanje,
- obnavljajo, povzemajo dogajanje (strnjeno),
- izluščijo osrednjo idejo (sporočilo) književnega besedila,
- poznajo temeljna določila književnih zvrsti oziroma vrst (bajka),
- spoznanja o književnih vrstah in zvrsteh primerjajo, utemeljujejo in sintetizirajo,
- ugotavljajo zgodovinsko, mitološko, domišljijsko ozadje bajke ter prepoznajo vlogo bajeslovnih bitij in junakov v besedilu,
- razvijajo recepcijsko zmožnost (doživljanje, razumevanje in vrednotenje književnih besedil), tako da se govorno (po)ustvarjalno in/ali »strokovno« (govorni nastopi) odzivajo na književna besedila oziroma pišejo (po)ustvarjalna besedila, ki vključujejo prvine umetnostnega jezika in/ali druge značilnosti književnih besedil,
- tvorijo nova pripovedna besedila na določeno temo s podobnimi, z različnimi motivi,
- zmožnost razumevanja književnih besedil dokazujejo tako, da tvorijo (po)ustvarjalna besedila (pisno/govorno); pri tem upoštevajo že znane značilnosti književne vrste,
- razvijajo zmožnost razumevanja in prepoznavanja pripovednih vrst, tako da pišejo izvirna besedila in pri tem upoštevajo značilnosti omenjene vrste; upoštevajo tudi značilnosti pripovedne zgradbe, sloga in sporočevalnega postopka,
- napišejo/zapišejo bajko.

2.2 Vsebine

Učenci pridobivajo literarnovedno znanje – poznajo in uporabljajo strokovna izraza bajka in sporočilnost književnega besedila ter ju znajo opisati. Bogatijo svoje znanje o tuji/svetovni književnosti.

2.3 Standardi znanja

- Učenci imajo skladno s cilji iz učnega načrta razvito zmožnost sprejemanja umetnostnih besedil in tvorjenja besedil o umetnostnih besedilih (»strokovno« in (po)ustvarjalno pisanje, govorjenje). Svoje trditve oz. ugotovitve o književnih besedilih skladno s cilji v učnem načrtu ponazorijo, utemeljijo in vrednotijo.
- Zmožnost doživljanja, razumevanja in vrednotenja književnih besedil pokažejo tako, da povedo, o čem govori prebrano književno besedilo, kdo so glavne književne osebe, kje in kdaj se je dogajalo, zakaj se je kaj zgodilo.
- Zmožnost razumevanja dogajanja in teme pokažejo tako, da odgovorijo na vprašanja o besedilu, obnovijo književno dogajanje, tematiko izražajo z ilustriranjem.
- Učenci skladno s cilji iz učnega načrta pridobijo literarnovedno znanje. Pokažejo ga tako, da poznajo, razumejo in uporabljajo temeljne literarnovedne izraze, določene z učnim načrtom.

3 Medpredmetne povezave

V času, ko so potrebe po medsebojnem sodelovanju na vseh področjih vse večje, je šolska obravnava Starih grških bajk dober primer, kako učenec pri predmetu slovenščina lahko pokaže veliko znanja (in spretnosti), ki ga (jih) je usvojil v okviru formalnega izobraževanja (pri slovenščini in pri ostalih predmetih), deloma pa uporabi tudi znanje in spretnosti, pridobljene v ne-formalnem izobraževanju (iz medijev, branja knjig, ogleda oddaj ali filmov, ki ga zanimajo, uporabe informacijske tehnologije ...). Ob tem ima učenec možnost, da pokaže svojo digitalno pismenost in splošno razgledanost, poleg tega pa lahko spozna, da obravnava umetnostnih besedil ni sama sebi namen, temveč je močno vpeta v vsakdanje življenje, čeprav se na prvi pogled morda ne zdi tako.

Pri učni obravnavi bajke, ki jo predstavljam v tem članku, je predvsem izpostavljeno povezovanje slovenščine z zgodovino, geografijo, likovno umetnostjo in uporabo informacijske tehnologije. Izpostavljam nekaj možnosti, ki sem jih povzela in priredila po učnem načrtu:

- Pouk vključuje predvsem družbeno-humanistične medpredmetne vsebine (kot so zgodovina, likovna umetnost, geografija) ter informacijsko tehnologijo (razvijanje digitalnih zmožnosti – iskanje podatkov na svetovnem spletu).
- Poudarjena je kulturna vzgoja, saj kot osrednji element vseživljenjskega učenja pomembno pripomore k celovitemu razvoju osebnosti vsakega posameznika ter sooblikuje človekovo kulturno zavest in izražanje. Učencem omogoča razumevanje pomena in spoznavanje kulture drugega naroda.
- Medpredmetno povezovanje zato lahko poteka na ravni vsebine (na primer tema grške mitologije v sklopu – povezava z zgodovino), na ravni procesnega znanja (na primer iskanje virov kot spretnost, ki je mogoča pri vseh predmetih) ter na konceptualni ravni (na primer poglobljanje razumevanja istih pojmov/tem pri različnih predmetih – slovenščina, zgodovina, geografija, likovna umetnost).

4 Učne oblike, učne metode in učni pripomočki

4.1 Učne oblike

Bajko Dedal in Ikar obravnavamo ob koncu sklopa bajke, ko učenci že poznajo značilnosti literarne vrste (bajke), hkrati pa so o antični Grčiji že ogromno slišali pri pouku zgodovine. Poleg tega so tudi pri pouku geografije že spoznavali evropske države, pri slovenščini pa so v okviru sklopa opis države z govornimi nastopi nekateri predstavili tudi Grčijo in Italijo, ki sta povezani z obravnavano bajko Dedal in Ikar.

Glede na njihovo predznanje je pri obravnavi bajke Dedal in Ikar lahko glavna učna oblika kar skupinsko delo, ki ga lahko diferenciramo (več o tem v poglavju 5), deloma pa tudi individualna in frontalna učna oblika.

4.2 Učne metode in učni pripomočki

Učne metode, ki jih ob takšni učni obravnavi lahko uporabimo, so:

- delo z besedilom (Eduard Petiška: *Dedal in Ikar*),
- razgovor o prebranem (v manjših delovnih skupinah in kot končna sinteza skupaj z učiteljem),
- pisni izdelki učencev (odgovori na zastavljena vprašanja o prebrani bajki ter lastno ustvarjalno pisanje – pisanje bajk),
- uporaba zemljevida Grčije in južne Italije (ter predstavitev ostalim učencem),
- uporaba osebnega računalnika s projektorjem (dostop do podatkov na svetovnem spletu),
- govorno poročanje o ugotovitvah posameznih skupin,
- likovno ustvarjanje (barvni svinčniki, beli listi za ilustracije, magnetki za sprotno razstavo ilustracij na tabli).

5 Potek učne obravnave – diferencirano skupinsko delo (2 šolski uri)

Obravnavo sem strnila v 2 šolski uri, lahko pa bi ji namenila tudi več ur. Iz Starih grških bajk bi za takšno obravnavo lahko izbrala tudi katero koli drugo bajko.

Učence sem že predhodno razdelila v 4 delovne skupine. Merilo za delitev so bila njihova zanimanja, želje in sposobnosti (učenci, ki so dobri v jezikovnem izražanju in povzemanju bistva; učenci, spretni v uporabi informacijske tehnologije in iskanju podatkov; učenci z razvitim ustvarjalnim mišljenjem; učenci, ki so dobri pisci (po)ustvarjalnih književnih besedil). V okviru skupine si učenci lahko razdelijo delo, da jim v dveh šolskih urah ne zmanjka časa.

5.1 Prva ura učne obravnave

Uvodna motivacija

Poznaš zgodbe ali pesmi, v katerih književne osebe letijo? Kako, s pomočjo česa letijo? Zakaj so si ljudje že od nekdaj želeli leteti?

Pogovoru sledi napoved branja besedila – bajka *Dedal in Ikar*.

Branje, literarnoestetsko doživetje, diferencirano skupinsko delo

Vsaki skupini izročim list z (večinoma) različnimi vprašanji in navodili za delo (glej Navodila za delo – skupina 1/skupina 2/skupina 3/skupina 4). V skupini glasno ali tiho preberejo bajko *Dedal in Ikar* ter se lotijo skupinskega dela – pisno odgovarjajo na vprašanja z listov.

NAVODILA ZA DELO – SKUPINA 1

1. V skupini glasno ali tiho preberite bajko *Dedal in Ikar* (odvisno od tega, koliko knjig Eduarda Petiške Stare grške bajke imate na voljo).
2. Po branju sledi delo – kratek pogovor o prebranem in pisni odgovori na list:
 - a) Strnjeno obnovite zgodbo, da bo razumljiva tudi tistim, ki je niso prebrali.
 - b) Zapišite, kaj iz zgodbe vam ni bilo novo – za katero osebo/stvar/dogodek/kraj ... ste slišali že pred branjem zgodbe ter kje ste to slišali.
 - c) Na bel list A4 narišite barvno ilustracijo, ki bo predstavljala prizor, dogodek ali osebo iz bajke. Če ilustracije ne dokončate pri pouku, jo obvezno dokončajte doma. Naslednjič jo prinesite k pouku.
3. Pripravite se na poročanje pred sošolci (preberite strnjeno obnovo zgodbe, pripovedujte o vsem, za kar ste slišali že pred branjem, in sošolcem predstavite svojo ilustracijo). (5–7 minut)

NAVODILA ZA DELO – SKUPINA 2

1. V skupini glasno ali tiho preberite bajko *Dedal in Ikar* (odvisno od tega, koliko knjig Eduarda Petiške Stare grške bajke imate na voljo).
2. Po branju sledi delo – kratek pogovor o prebranem in pisni odgovori na list:
 - a) Na kratko predstavite nekaj književnih oseb: *Dedal*, *Talos*, *Ikar*, *kralj Minos*, *boginja Atena* (kdo so, kako ravnajo v določeni situaciji, katere so njihove notranje lastnosti (značaj, obnašanje ...)).
 - b) Določite književni čas in književni prostor (kdaj in kje se zgodba dogaja).
 - c) Na zemljevidu poiščite vse kraje in otoke, ki so bili omenjeni v bajki. Vrišite jih na zemljevid in narišite zemljevid poti.
 - č) Na bel list A4 narišite barvno ilustracijo, ki bo predstavljala prizor, dogodek ali osebo iz bajke. Če ilustracije ne dokončate pri pouku, jo obvezno dokončajte doma. Naslednjič jo prinesite k pouku.
3. Pripravite se na poročanje pred sošolci (predstavite književne osebe in njihove značilnosti, povejte, kje in kdaj se zgodba dogaja, opišite zemljevid poti in sošolcem predstavite svojo ilustracijo). (5–7 minut)

NAVODILA ZA DELO – SKUPINA 3

1. V skupini glasno ali tiho preberite bajko *Dedal in Ikar* (odvisno od tega, koliko knjig Eduarda Petiške Stare grške bajke imate na voljo).
2. Po branju sledi delo – kratek pogovor o prebranem in pisni odgovori na list:
 - a) Poiščite značilnosti bajke in jih utemeljite s primeri iz besedila:
 - domišljajska pripoved
 - razlaga pojavov – kateri dve stvari razlaga ta bajka
 - čas je le nakazan, kraj je točno določen

- v njej nastopajo bogovi, polbogovi, nadnaravne sile, junaki
- junak izkazuje izjemno moč/pogum ali razrešuje zahtevne probleme

b) Kaj v bajki bi lahko bilo poučno?(Sporočilo zgodbe.)

c) Izdelajte kviz ali družabno igro, povezano z bajko Dedal in Ikar.

č) Na bel list A4 narišite barvno ilustracijo, ki bo predstavljala prizor, dogodek ali osebo iz bajke. Če ilustracije ne dokončate pri pouku, jo obvezno dokončajte doma. Naslednjič jo prinesite k pouku.

3. Pripravite se na poročanje pred sošolci (predstavite značilnosti bajke z utemeljitvami iz besedila, povejte, kaj v bajki bi lahko bilo poučno, predstavite kviz ali družabno igro in sošolcem predstavite svojo ilustracijo). (5–7 minut)

NAVODILA ZA DELO – SKUPINA 4

1. V skupini glasno ali tiho preberite bajko Dedal in Ikar (odvisno od tega, koliko knjig Eduarda Petiške Stare grške bajke imate na voljo).
2. Po branju sledi delo – kratek pogovor o prebranem in pisni odgovori na list:
 - a) Napišite svojo bajko, povezano z bajko Dedal in Ikar (lahko je tudi posodobljena) – lahko je bajka o nastanku letala/helikopterja/balona, bajka o nastanku/poimenovanju kakega otoka/kraja (npr. razlaga poimenovanja Ljubljane/Slovenije/Ljubljane ...), bajka, ki razlaga videz/obnašanje kake ptice (sinička/kos/papiga/kukavica/sraka ...).
 - b) Na bel list A4 narišite barvno ilustracijo, ki bo predstavljala prizor, dogodek ali osebo iz bajke. Če ilustracije ne dokončate pri pouku, jo obvezno dokončajte doma. Naslednjič jo prinesite k pouku.
3. Pripravite se na poročanje pred sošolci (preberite svojo bajko in sošolcem predstavite svojo ilustracijo). (5–7 minut)

5.2 Druga ura učne obravnave

Uvodna motivacija

Učence opozorim, da bomo v tej šolski uri zaključili delo z bajko Dedal in Ikar. Ponovno naj se razdelijo v 4 skupine (enako kot v prejšnji uri).

Delo z besedilom, skupinsko delo, poročanje

Učenci po navodilih z listov od prejšnjega dne zaključijo z delom in se pripravijo na poročanje pred sošolci.

Skupine poročajo o svojem delu in ugotovitvah (posamezna skupina poroča približno 5–7 minut):

Skupina 1

- a) Učenci preberejo strnjeno obnovo zgodbe, ki mora biti razumljiva tudi tistim, ki je niso prebrali.
- b) Povedo, kaj iz zgodbe jim ni bilo novo – za katero osebo/stvar/dogodek/kraj ... so slišali že pred branjem zgodbe ter kje so to slišali.

- c) Predstavijo svojo ilustracijo prizora, dogodka ali osebe iz bajke. Sošolci ugibajo, kaj predstavlja.

Skupina 2

- a) Učenci na kratko predstavijo nekaj književnih oseb: Dedal, Talos, Ikar, kralj Minos, boginja Atena (kdo so, kako ravnajo v določeni situaciji, ktere so njihove notranje lastnosti (značaj, obnašanje ...)).
- b) Določijo književni čas in književni prostor (kdaj in kje se zgodba dogaja).
- c) Na zemljevidu poiščejo in označijo vse kraje in otoke, ki so bili omenjeni v bajki. Prikažejo nam zemljevid poti (lahko na listu/na kopiji zemljevida/kot projekcija z uporabo IT).
- č) Predstavijo svojo ilustracijo prizora, dogodka ali osebe iz bajke. Sošolci ugibajo, kaj predstavlja.

Skupina 3

- a) Učenci predstavijo značilnosti bajke in jih utemeljijo s primeri iz besedila Dedal in Ikar (domišljajska pripoved; kateri dve stvari razlaga ta bajka; čas in kraj dogajanja; bogovi/polbogovi/nadnaravne sile/junaki ...).
- b) Odgovorijo na vprašanje, kaj v bajki bi lahko bilo poučno; izpostavijo sporočilo zgodbe.
- c) Predstavijo kviz ali družabno igro, povezano z bajko Dedal in Ikar.
- č) Predstavijo svojo ilustracijo prizora, dogodka ali osebe iz bajke. Sošolci ugibajo, kaj predstavlja.

Skupina 4

- a) Učenci preberejo bajko, ki so jo napisali sami (lahko je posodobljena; lahko je bajka o nastanku letala/helikopterja/balona; lahko je bajka o nastanku/poimenovanju kakega otoka/kraja (npr. razlaga poimenovanja Ljubljane/Slovenije/Ljublanice ...); lahko je bajka, ki razlaga videz/obnašanje kake ptice (sinička/kos/papiga/kukavica/sraka ...)).
- b) Predstavijo svojo ilustracijo prizora, dogodka ali osebe iz bajke. Sošolci ugibajo, kaj predstavlja.

Sinteza

Sledi kratka sinteza prebrane bajke pod vodstvom učitelja.

- Katere značilnosti bajk ima tudi bajka Dedal in Ikar?
- Kaj bajka razlaga? (Razlaga poimenovanje otoka Ikarija in obnašanje ptice pribe.)
- Kaj je sporočilo zgodbe?

Če imamo dovolj časa, na svetovnem spletu ob koncu ure lahko:

- poiščemo zemljevid in si ogledamo pot med Atenami, Kreto, Ikarijo ter Sicilijo (če tega ni storila že skupina 2);
- poiščemo slikovno gradivo o Minotavru, njegovem blodnjaku, Knososu na Kreti, otoku Ikarija ipd. (učenci, ki so v teh krajih že bili, lahko pripovedujejo o svojih vtisih);

- si ogledamo krajši odlomek iz filmske upodobitve obravnavane bajke (izbiramo med različnimi objavami na spletu).

Vse ilustracije učencev obesimo na steno v učilnici, da nastane oddelčna razstava v povezavi z učnim sklopom bajke.

Daljša sinteza (grških) bajk lahko sledi ob koncu sklopa o bajki v povezavi s knjigo za domače branje (Eduard Petiška: *Stare grške bajke*).

Dodatna naloga – neobvezno

Če učitelj ugotovi, da učence mitologija zanima, jim lahko ponudi dodatno, neobvezno nalogo – napišejo naj bajko, ki razlaga poimenovanje imena Ljubljana, Ljublanica, Slovenija ... (ali pa naj to navežejo na poimenovanje lokalnih zemljepisnih (in drugih) poimenovanj).

6 Sklep

Obravnava bajke Dedal in Ikar učitelju in učencem nudi ogromno medpredmetnega sodelovanja, povezovanja in ustvarjalnosti. Poleg tega diferencirano delo (razdelitev učencev v 4 skupine glede na njihove sposobnosti, zanimanja in želje) lahko vsakemu izmed učencev omogoči, da v skupini aktivno sodeluje in po svojih močeh prispeva k skupnemu končnemu izdelku. Ustvarjalni izdelki, ki ob tem nastanejo (razlagalne bajke o nastanku imen krajev ...), pa lahko popestrijo marsikateri šolski/občinski časopis ali prireditev na šolski/krajevni/občinski ravni.

POVZETEK

V prispevku podajam eno od možnosti učne obravnave bajke v 7. razredu, in sicer kot diferencirano skupinsko delo (v dveh šolskih urah). Ta učitelju in učencem nudi ogromno možnosti za medpredmetno sodelovanje. Članku so priložena navodila za delo v 4 diferenciranih skupinah, hkrati pa so omenjene tudi možnosti za nadaljnje ustvarjalno delo in povezovanje.

Ključne besede: bajka, Dedal in Ikar, diferencirano skupinsko delo, medpredmetno povezovanje

Viri in literatura

- Honzak, Mojca, 2001: *Dober dan, književnost. Priročnik za učence osnovnih šol*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga. 19.
- Petiška, Eduard, 2003: *Stare grške bajke*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga. 116–121.
- *Učni načrt. Program osnovna šola. Slovenščina*. Dostopno na: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf [29. 11. 2016].